

KÖYHÄ MEDIASSA

Opas köyhyyttä kokeneelle

Kuka kuuntelee köyhää? -verkosto &
Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto EAPN-Fin

KÖYHÄ MEDIASSA

Opas köyhyyttä kokeneelle

Kuka kuuntelee köyhää -verkosto &
Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto EAPN-Fin 2018

Työryhmä: Tuula Paasivirta, Linnéa Partanen, Irene Roivas, Tiina Saarela & Erja Saarinen

Kannen kuva: Linnéa Partanen

Kuvat: Jari Kokkonen, Esa Lehto, Tuula Paasivirta,
Linnéa Partanen, Tiina Saarela, Jouko Vatanen

Taitto: Taina Leino / Vitale Ay

Paino: Waasa Graphics

ISBN 978-952-6628-32-5 (painettu)

ISBN 978-952-6628-33-2 (verkkojulkaisu)

KUKA KUUNTELEE KÖYHÄÄ?-verkosto on sekä puoluepoliittisesti että aatteellisesti riippumaton yhden asian liike. Tarkoituksena on synnyttää keskustelua köyhyydestä ja esittää konkreettisia ehdotuksia köyhyyden vähentämiseksi. kukakuunteleekoyhaa.fi

EAPN-FIN – Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto on avoin verkosto köyhyyttä ja syrjäytymistä vastaan toimiville järjestöille, ryhmille ja kansalaisille. Se on osa Euroopan laajuista The European Anti-Poverty Network, EAPN -kansalaisjärjestöverkosta. eapn.fi

Sisällys

Köyhän pätkärunoja, Eeva-Maria Grekula.....	4
Lukijalle	7
1. Ohjeet median kanssa toimimiseen.....	8
2. Haastateltavan oikeudet – Journalistin ohjeet	14
3. Miten vastaan ilkeisiin kommentteihin	16
4. Check-lista	20
5. Tee se silti!	22
6. Köyhä mediassa ja julkisuudessa -kyselyn tulokset	24
Sanasto.....	29
Kiitokset	30
Lähteet ja kirjallisuus.....	30
Kirjattu posti, Tuula Paasivirran runo.....	31

KUVA: LINNÉA PARTANEN

Vuoden kolmaskymmeneskahdeksas päivä
tekee minut surulliseksi. Pystynkö koskaan enää
elättämään itseäni niin kuin kunnon ihminen?
Tuijotan ikkunasta lumisadetta ja kun lapsi
tulee koulusta, havahdun laittamaan ruokaa.
En ole vielä kukaan siivonnut ja apurahahakemus
on tekemättä.

Vuoden kolmaskymmeneskahdeksas päivä
en mene Helsinkiin teatteriin enkä tutustu
uusiin ihmisiin. Vuokra olisi pitänyt maksaa
viime viikolla.

Ote Eeva-Maria Grekulan runosta ”Vuoden 38. päivä”

Maanantai-iltana entisellä kaupalla jaetaan taas ruokaa. Kaupat ovat lahjoittaneet aiempaa enemmän mutta myös jono on pitempi. Tällä kertaa olen ottanut leipää ja muita tuotteita omaan kassiini ennen ovien avaamista, vaikka tähän asti olen ajatellut että kenties joku muu tarvitsee niitä kipeämmin kuin minä ja lapset.

Avaan kotioven, kissa kipittää naukuen vastaan ja lapset mönkivät ulos huoneistaan. Pyydän heitä keittämään kahvit, sain ruokajakelusta pullaakin. Tytär sanoo, että ylioppilastutkintomaksu on hoidettava. Sanon älä huolehdi äiti keksii jotakin, vaikka minulla ei ole aavistustakaan mistä taas repäisen pitkästi toista sataa euroa. Kahvipöydässä kuopus tuumaa että pärjäisin paljon paremmin jos en koskaan olisi saanut lapsia. Kun patistelen häntä läksyihin, sanoo mitä väliä, ei ponnistelu minuakaan ole minnekään vienyt, johon on vaikea väittää mitään juuri leipäjonossa käyneenä.

Katkelma Eeva-Maria Grekulan käsikirjoittamasta radiofeaturesta ”Runoja köyhyydestä”

MIMOSA PARTANEN KERTOO:

” Menin haastatteluun YLE:n nettijulkaisuun, koska halusin vaikuttaa ja tuoda esille köyhyyden kokemuksia. Itseni esille tuominen tuli agendani mukana, koska kerroin elämästäni. Minulle on tullut haastatteluideni jälkeen paljon positiivista palautetta. Kannustavia ja tukea osoittavia yhteydenottoja on tullut sekä ystäviltäni ja täysin tuntemattomilta ihmisiltä. Olen ollut jokaisen haastattelun jälkeen ylpeämpi itsestäni ja haastattelut ovat auttaneet minua näkemään itseni positiivisemmassa valossa. Minua on kehuttu rohkeudestani ja sinnikkydestäni.”

Lukijalle

Köyhyys koskettaa Suomessa satojatuhansia ihmisiä eri syistä. Köyhyys ei ole hyväksi yhteiskunnalle eikä siinä eläville ihmisille. Köyhyyden vähentäminen ei onnistu ilman, että köyhyyttä kokevia ihmisiä kuullaan asiantuntijoina omassa asiassaan. Heidän on tärkeää näkyä mediassa, sillä yhteiskunnassa vaikutetaan tuomalla tärkeät asiat julkisuuteen. Pelkästään tilastoilla ei tuoda esiin köyhyyden laajaa ja pitkäaikaista vaikutusta köyhän ja hänen läheistensä elämään.

Omasta köyhyydestä ei ole helppoa puhua – etenkin julkisuudessa. Mediassa esiintymiseen tarvitaan neuvoja ja tukea. Toivomme, että julkaisustamme on hyötyä, sinulle köyhyyttä kokenut. Tutustu tähän oppaaseen, kun sinulta pyydetään haastattelua tai kommentteja mediaan. Julkaisu on hyvä lukea myös silloin, kun kirjoitat vaikkapa blogia tai osallistut keskusteluun sosiaalisessa mediassa. Tässä oppaassa on vinkkejä ja tukea sinulle. Olemme kuunnelleet köyhyyttä kokeneita julkaisun suunnittelu-, kirjoittamis- ja kokoamisvaiheissa.

Tätä opasta edelsi toimittajille tarkoitettu *Kunnioittavasti köyhyydestä – Opas köyhyydestä kirjoittamiseen*. Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto EAPN-Fin jakaa

vuosittain Kunnioittavasti köyhyydestä -tunnustus-palkinnon toimittajille, jotka ovat kirjoittaneet köyhyydestä köyhyyttä kokeneita ihmisiä kunnioittaen ja köyhyyden taloudellisia ja sosiaalisia syitä analysoiden. Opas julkistettiin 2017 tunnustuksen jaon yhteydessä.

Köyhä mediassa -julkaisua varten tehtiin keväällä ja kesällä 2018 kaksiosainen nettikysely, johon saimme 146 vastausta. Järjestimme 2018 Köyhä julkisuudessa -kuulemis-tilaisuuden köyhyyttä kokeneille ja Köyhä julkisuudessa -keskustelutilaisuuden köyhyyttä kokeneille ja toimittajille. Näitä keskusteluja on hyödynnetty oppaan tekemisessä. Lainauksia köyhyyden kokemuksista on ripoteltu eri puolille opasta ja kuvien yhteyteen. Kuvat ja lainaukset eivät liity toisiinsa.

Suuri kiitos kaikille nettikyselyyn vastanneille sekä keskustelutilaisuuksiin osallistuneille!

Tämä julkaisu on Kuka kuuntelee köyhää? -verkoston ja EAPN-Fin-verkoston yhteishanke.

Helsingissä marraskuussa 2018

Työryhmä
Tuula Paasivirta (puheenjohtaja),
Linnéa Partanen, Irene Roivas,
Tiina Saarela, Erja Saarinen

1

Ohjeet median kanssa toimimiseen

Taustaa

Toimittajat ovat kiinnostuneita köyhyydestä ilmiönä ja siitä, miten se näkyy yksilön, perheen ja yhteisön elämässä. Toimittaja pyrkii saamaan kauttasi esiin näkökulman, jota esimerkiksi poliitikot tai virkamiehet eivät pysty esittämään.

Tätä opasta varten tehdyn kyselyn mukaan köyhyyttä kokeneet ihmiset haluavat puhua julkisuudessa köyhyydestä ja vaikuttaa sitä kautta köyhyyden poistamiseksi. Useat vastaajat sanoivat, että köyhyydestä pitää tehdä näkyvää, jotta sille oikeasti tehdään jotain.

Vastaajista olennaista on myös muistuttaa siitä, ettei köyhyys ole jotain kaukaista, ”muuta” koskevaa; köyhät eivät ole ”olioita vieraista maailmoista” vaan köyhyys voi kohdata ketä tahansa: ”Työttömyys, sairaudet, avioero tms. ovat asioita, jotka voivat sattua niin it-johdajalle kuin ojankaivajallekin.”

Mediat ottavat käyttöön ja uutisaiheiksi tavallisten kansalaisten some-päivityksiä ja seuraavat keskusteluja esimerkiksi Facebook-ryhmissä. He etsivät haastateltavia sosiaalisen median lisäksi alan järjestöjen, kristillisten yhteisöjen ja puskaradion kautta. Voit myös itse

KUVA: JARI KOKKONEN

olla aktiivinen ja tarjoutua haastattavaksi, ehdottaa köyhyyteen liittyviä teemoja toimittajille, kirjoittaa omaa blogia tai aloittaa some-keskustelun aiheesta.

Tässä oppaassa annetaan ohjeita tilanteeseen, jossa toimittaja on pyytänyt sinua haastatteluun joko lehteen, TV- tai radio-ohjelmaan ja verkkoon. Voit soveltaa ohjetta myös muissa tapauksissa, esimerkiksi kirjoittaessasi blogia tai osallistuessasi some-keskusteluun.

Sovi miettimisaikaa

Ennen kuin lupaudut haastatteluun, sovi miettimisaikaa ja puhu aiheesta lähipiirisi kanssa. Ota päätöstä tehdessäsi huomioon, että juttu voi herättää sinussa paljon tunteita, myös negatiivisia.

Punnitse onko sinulla tarpeeksi aikaa valmistautumiseen. Toimittajalla ja haastattelun teolla on usein kiire, mikä johtuu median toimintatavasta. Jos jokin köyhyyksiä koskeva aihe on noussut ajankohtaiseksi puheenaiheeksi, toimittajalla on kiire saada haastattelu. Selvitä myös myöhemmin julkaistavasta pidemmästä jutusta, sopiiko sinun aikataulusi toimittajan aikatauluun. Se on sinun oikeutesi.

Etsi tukea

Voit etsiä tukea asiallesi ja itsellesi esimerkiksi lähipiiriltäsi, ystäviltäsi, alan järjestöiltä tai ammattilaisilta. Sitä kannattaa etsiä valmiiksi, koska haastatteluprosessi voi olla uuvuttava.

Tiedosta, että haastattelun jälkeen lukijoilta, kuulijoilta ja katsojilta voi tulla monenlaisia kommentteja. Erityisesti sosiaalisen median keskusteluissa kommentit voivat olla vahvoja puolesta ja vastaan. Asiallisen keskustelun lisäksi mukana on ihmisiä, jotka ajattelevat asiasta täysin eri tavoin ja trolleja – ihmisiä, jotka haluavat ärsyttää tai synnyttää ristiriitoja. Kommentoijat eivät välttämättä lue artikkelista kuin otsikon ja haluavat vain jauhaa omasta asiastaan. Toisinaan julkaistun jälkikeskustelu sosiaalisessa mediassa tai keskustelupalstoilla alkaa elää omaa elämäänsä. Voit suojella itseäsi ja päättää olla lukematta juttuun liittyvää vapaata kommenttiosiota.

Mikä on viestisi?

Ennen kuin olet menossa haastatteluun, mieti mikä on asia, jonka haluat kertoa ja tiivistä se yhteen lauseeseen. Voit kirjoittaa sen lauseen tai tärkeimmät pointit paperille. Haastattelussa toimittaja voi kysellä paljon elämästäsi ja tunteet voivat tulla pintaan, kun kerrot vaikeista asioista. Siksi on hyvä, että sinulla on muistutus, muistiinpanot tärkeimmistä asioista, jonka haluat tuoda esille.

Haastattelutilanne voi myös jännittää. Useimmat meistä jännittävät esiintymistä, etenkin radiossa tai TV:ssä. Esiintymispelko on normaalia, et ole ainoa jännittäjä tai pelkääjä. Keskity sanottavaasi! Jännittämistä voit hallita kuvittelemalla

etukäteen haastattelutilanteen ja käymällä mielessäsi läpi, minkälaisia asioita ja aiheita tilanteeseen saattaa liittyä. Tilannetta voi harjoitella peilin edessä tai videoimalla esiintymistään. Kannattaa harjoitella ääneen puhumista.

Yleensä toimittaja käyttää artikkelissa vain pienen osan haastattelun tiedoista. Joitakin asioita toimittaja saattaa kysyä taustoitusta varten, jotta hän ymmärtää tilannettasi paremmin. Sinulla on oikeus sanoa, mitkä asiat haluat antaa julkisuuteen ja mitkä et.

TV- tai radiohaastatteluja varten on erityisen tärkeää hahmotella pääasiat ennakkoon. Mieti, mihin vaikutukseen pyrit. Mieti, miten sanomalla voit sen saavuttaa. Tämä auttaa keskittymään haastattelussa tärkeimpään asiaan. Silloin voit sanoa vain sen, mitä olit etukäteen suunnitellut. TV- tai radiohaastatteluissa on tärkeää myös äänen käyttö sekä TV:ssa erityisesti, olemus, ilmeet ja eleet. On sanottu, että viestintä on:

- 7 prosenttia sanoja
- 38 prosenttia äänenkäyttöä ja ääntä
- 55 prosenttia eleitä ja ilmeitä

Sinä olet asiantuntija

Muista, että sinä olet asiantuntija omassa tarinassasi ja toimittaja on vastuussa juttuun liittyvästä yleistiedosta. On hyvä tutustua aihepiiriin, kuten vammaisten tai lapsiperheiden köyhyyteen. Voit myös kokemustesi lisäksi kertoa aiheesta

yleisiä faktoja, mutta loppujen lopuksi toimittaja on aina vastuussa jutun yleistiedoista ja faktoista.

Toimittajat voivat hyvää tarkoittaessaan käyttää vääriä termejä. Heitä voi aina ystävällisesti opastaa, oli kyse sitten taustakeskustelusta tai suorasta lähetyksestä.

Mitä haluat paljastaa elämästäsi?

Mieti, miten tuot kokemuksesi esille. Mitä olet valmis paljastamaan itsestäsi ja mitä et. Voit rajata yksityisyytesi jo etukäteen.

Jos haastattelussasi sivutaan perhettäsi tai tuot esille asioita, jotka paljastavat läheisistäsi henkilökohtaisia asioita, on hyvä kertoa heille etukäteen. Ole erityisen huolellinen, jos kerrot perheesi tilanteesta ja sinulla on alaikäisiä lapsia. Koulun opettajat, lasten kaverit ja heidän vanhempansa voivat lukea haastattelusi. Toimittaja voi myös haluta tarkistaa kertomiasi asioita ja olla yhteydessä läheisiisi. Toimittaja voi etsiä sinusta tietoa esimerkiksi googlaamalla. Sinun kannattaa myös itse googlata itsesi ja katsoa, mitä tietoja sinusta löytyy internetistä.

Kuinka haluat näkyä?

Mieti missä haluat, että sinua haastatellaan – kotona, työpaikalla vai jossain neutraalissa paikassa. Päätä esiinnytkö tunnistettavasti kuvassa vai pyydätkö toimittajaa käyttämään kuvituskuvaa. Sovi, että voit etukäteen hyväksyä itsestäsi julkaistavat kuvat. Toimittajalla tai kuvaajalla

on yleensä itsellään ideoita ja toiveita. Heitä voi kiinnostaa köyhän henkilön koti. Sinä päätät, kutsutko kuvaajan kotiisi. Voit myös itse tarjota kuvausideoita.

Sovi pelisäännöistä

Sovi pelisäännöistä toimittajan kanssa. Tarkista, mihin yhteyteen haastattelu tulee. Kysy, mikä on koko jutun aiheena tai näkökulmana ja mitä toimittaja haluaa jutulla kertoa. Kannattaa kuitenkin varautua siihen, että varsinkin livetilanteessa kysymykset voivat hieman muuttaa muotoaan. Etukäteen kannattaa kysyä, keitä muita juttuun haastatellaan tai keitä muita on tulossa ohjelmaan keskustelemaan.

Haastattelusta on myös aina oikeus kieltäytyä. Sovi, että voit tarkistaa jutun ennen sen julkaisua. Verkkojuttujen yhteydessä on usein vapaa kommentointimahdollisuus, joka antaa tilan myös ikäville kommenteillemme.

Tarkista toimittajalta, julkaisetaanko artikkeli tai osia siitä lehden lisäksi internetissä. Sähköisen median jutut julkaistaan yleensä useissa eri kanavissa.

Media ei toimi ainoastaan kertomasi viestin välittäjänä, vaan toimittaja muokkaa tarinasi kiinnostavan näköiseksi ja lukijoita houkuttelevaksi. On hyvä hyväksyä, että toimittaja hakee haastattelusi tueksi yleis-tietoa aiheesta ja että hän voi etsiä vastakkaisen näkökulman ja muita haastateltavia samaan julkaisuun. Sovi jutun tarkistaminen ennen

julkaisua. Kysy milloin juttu julkaistaan ja mikä on viimeinen päivämäärä, koska saat jutun tarkistettavaksi sekä mihin mennessä sinun pitää ilmoittaa mahdolliset korjaukset omiin lausumiisi.

Jos kyseessä on radio- tai TV-ohjelma, selvitä, onko lähetys suora vai nauhoitus.

Jos suora haastattelu tehdään etäyhteydellä esimerkiksi puhelimes-sa, varaa mahdollisimman rauhalli-nen tila, jossa sinua ei häiritä. Voit kysyä, missä lähetys on jälkikäteen kuunneltavissa tai katsottavissa.

Nauhoitukset päätyvät harvoin aivan sellaisenaan lähetykseen. Toimittaja todennäköisesti editoi, valikoi tai lyhentää haastattelua lähetyksen mittaan sopivaksi. Lähe-tykseen ei siis välttämättä päädy kaikkea, mitä haastattelussa sanoit.

Pitempiä dokumentaarisia ohjel-mia varten tehdään yleensä kuvaus-sopimus. Sillä sovitaan kirjallisesti, että haastateltava on suostunut haastatteluun ja antaa suostumuk-sensa siihen, että sisältö esitetään myöhemmin julkisesti. Kuvaussopi-mus tehdään siksi, että dokumentin toteuttaja on yleensä yksityinen freelancer-toimittaja tai tuotanto-yhtiö, ja lopullinen julkaisija media-yhtiö. Näin julkaiseva media tietää, että kuvaukset on tehty yhteis-ymmärryksessä kuvattavien kanssa.

Dokumentaristisia ohjelmia ku-vataan usein haastateltavien kodeis-sa, julkisilla paikoilla ja muualla kuin studiossa. Ohjelman tekijöille voi kertoa omista rajoistaan, eikä kuvaajia tarvitse päästää omaan

kotiinsa tai mihinkään sellaiseen tilanteeseen, jonka näyttäminen kenelle tahansa ei tunnu oikealta.

On hyvä muistaa, että dokumenteilla on yleensä “pidempi elämä” kuin esimerkiksi uutis- ja ajan-kohtaisohjelmilla. Niitä voidaan näyttää useita kertoja televisiossa ja media-alan festivaaleilla ja tapahtumissa. Niitä voidaan myös myydä toisille julkaisijoille esimerkiksi toisiin Pohjoismaihin tai verkon suoratoistopalveluihin.

Ole haastattelussa aito itsesi

Ole aito itsesi, koska sinä olet kiinnostava sellaisena kuin olet. Vaikutaminen onnistuu parhaiten, kun haastateltava puhuu hänelle itselleen tärkeistä asioista. Hän ymmärtää, mistä puhuu ja antaa tunteidensa näkyä. Käytä persoonaasi ja puhu sydäimestä – sano mitä tarkoitat ja tarkoita mitä sanot. Älä esitä.

Toimittaja on kiinnostunut tarinastasi. Tosielämän tarinat ovat vaikeita ja kiinnostavia. Muista, että haastattelu jonka aiheena on köyhyys, ei usein ole henkilöhaastattelu. Toimittajaa kiinnostaa sinun kokemuksesi ja elämäntilanteesi esimerkiksi työttömänä tai sairaana. Silloin sinun persoonallisuutesi ei ole jutun ydin, vaan se tuo lisäarvoa artikkeliin, kun käsitellään esimerkiksi työttömien yhteiskunnallista tilannetta. Haastattelujen muodot ovat: henkilö edellä, kokemus edellä, tutkittu tieto edellä. Nämä kaikki ovat harvoin läsnä samassa ohjelmassa tai haastattelussa.

Televisiolähetyksessä kamerat on hyvä unohtaa. Olet tullut ohjelmaan arvostettuna vieraana. Yleensä saat tietää kysymykset etukäteen. Pyydä toimittajalta tukea. Toimittajat eivät kovitele tavallisia kansalaisia samalla tavalla kuin vaikkapa poliitikkoja.

Television suorissa lähetyksissä annetaan tavallisesti ohjeistukset siitä, miten kannattaa pukeutua. Televisiohaastattelussa on hyvä pyrkiä istumaan itselle mahdollisimman luontevassa asennossa rauhallisesti niin, että välttää turhia liikkeitä.

TV-haastattelussa katso haastateltavaa ja kanssakeskustelijoita silmiin, älä kameroihin tai kulisseihin. Käytä lyhyitä lauseita ja anna kuvaavia esimerkkejä. Perustele kantasi konkreettisesti. Jos mahdollista, toista keskeisin sanomasi vaikka lopuksi. Pysy asiassa.

Radiohaastattelussa saat opastusta siitä, miten lähellä mikrofonia on hyvä puhua. Radiossakin on hyvä katsoa haastattelijaa tai muita keskustelijoita silmiin.

Tarkista juttu ennen julkaisua

Kun haastattelu on tehty ja saat sen nähtäväksesi, tarkista että toimittaja on ymmärtänyt sanomisesi ja näkökulmasi oikein. Sinulla on oikeus korjata tekstiä, jossa sinua on siteerattu väärin. Et voi korjata toimittajan yleistä teeman taustoitusta tai toimittajan tapaa tehdä juttunsa. Sinulla on vielä tässä vaiheessa oikeus kieltää osuutesi jutussa.

ANONYMINÄ PYSYTTELEVÄN HENKILÖN KOKEMUS:

” Kun antaa haastattelun, oma tarina karkaa omista käsistä. Tämä pitää ymmärtää ja se on tavallaan pakko hyväksyä. Yksi syy on se, että jutun näkökulma on aina toimittajan ja hän valitsee mukaan tulevat asiat. Korostin antamassani haastattelussa esimerkiksi useampaan otteeseen sitä, että elämäni ei ole köyhää vaan olen vain ajoittain varaton. Siitä huolimatta elämä voi olla rikasta. Tämä näkökulma ei tullut juttuun ja se harmitti. Tuntui, että toimittaja halusi juttuun rosaa. Palaute lukijoilta oli kuitenkin lähes kokonaan myönteistä: kiitosta tuli paljon, rohkeuttani kehuttiin ja minut nähtiin lähes sankarina.”

2

Haastateltavan oikeudet – Journalistin ohjeet

Journalistin ohjeet on ammatillinen eettinen ohjeistus sanomalehtien, TV-kanavien ja vastaavien viestimien toimittajille. Niiden noudattamista valvoo kustantajien ja muiden sidosryhmien jäsenten muodostama Julkisen sanan neuvosto.

KUVA: LINNÉA PARTANEN

Journalistin ohjeiden mukaan haastateltavalla on oikeus

- saada etukäteen tietää, millaisessa asiayhteydessä hänen lausumaansa käytetään.
- saada tietää, missä eri medioissa haastattelua käytetään.
- saada tietää, onko keskustelu tarkoitettu julkaistavaksi vai ainoastaan tausta-aineistoksi.
- tarkastaa sanomisensa ennen julkaisemista, jos julkaisuaikataulu sen mahdollistaa. Tarkastamisoikeus koskee vain haastateltavan omia lausumia, eikä sillä saa luovuttaa journalistista päätösvaltaa toimituksen ulkopuolelle.
- kieltää sanomisensa julkaiseminen, jos olosuhteet ovat haastattelun antamisen jälkeen muuttuneet niin olennaisesti, että julkaiseminen olisi selvästi kohtuutonta.
- saada julkaistu olennainen asiavirhe korjatuksi viipymättä ja niin, että se tavoittaa mahdollisimman kattavasti virheellistä tietoa saaneen yleisön.

https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/journalistin

ANONYMINÄ PYSYTTELEVÄN HENKILÖN KOKEMUS:

” Olin muutama vuosi sitten A2:ssa liittyen eläkkeensaajien asumistuen leikkaamiseen. Minusta tehtiin ohjelmaan muutaman minuutin pituinen klippi. Toimittajat olivat ystävällisiä, kohtelivat minua arvostavasti ja kuuntelivat toiveitani julkaisun suhteen.”

3

Mitä ilkeisiin kommentteihin voi vastata?

Kun julkaiset sosiaalisessa mediassa tai sinua on haastateltu johonkin mediaan, ihmiset voivat reagoida julkaisuusi tai sanomisiisi, myös ilkeästi ja vähättelevään sävyyn. Varmaan jokainen bloggaja, somettaja, kommentoija ja haastatteluja antanut on kohdannut ilkeilyä somen syövereissä. Voi olla järkevää suojata itseään some-keskustelulta ja jättää ne kokonaan katsomatta.

Ilkeily voi tuntua loukkaavalta ja epäkunnioittavalta. Muista silloin, että kommentoiva henkilö ei välttämättä tunne sinua lainkaan tai ymmärrä sanomaasi oikein.

Älä vastaa heti vaan odota, että tunnekuohusi laantuu. Suuret tunteet, kuten viha ja loukkaantuminen kertovat siitä, että asia on sinulle merkityksellinen ja tärkeä.

Negatiiviseen kommentointiin kannattaa vastata positiivisesti ja rakentavasti esimerkiksi niin, että “tällainen toiminta ei käy tässä julkaisussa/ryhmässä”. Jos negatiiviseen kommenttiin ei vastata, se voi näyttää siltä, että negatiiviselle kommentoinnille annetaan lupa. Se saattaa lietsoa muita ja vaikuttaa keskustelun ilmapiiriin negatiivisesti.

KUVA: ESA LEHTO

Aina ei ole tarvetta vastata: jos ryhmän keskusteluilmapiiri on muuten positiivinen, ja sekaan eksyy yksi ilkeä kommentti, saattaa riittää, että se jätetään huomiotta. Jokaisella keskusteluun osallistujalla eli jokaisella meistä on vastuu keskustelun laadusta: vastuu siitä, että emme lähde mukaan negatiivisuuteen.

Julkaisua lukeva tai katseleva yleisö vaikuttaa kaikkiiin sosiaalisessa mediassa oleviin teksteihin tai tallenteisiin. Yleisö kuuntelee ja sille esiinnyttään. Jos joudut esimerkiksi kiihkeään sananvaihtoon, kannattaa vastata niin, että keskustelun osapuolet eivät joudu erityisen noloon tilanteeseen, vaan keskustelua voidaan jatkaa yhdessä hyvässä hengessä. Tärkeää on myös, ettei keskustelu mene liikaa henkilökohtaisuuksiin, toisen persoonaan tai yksityiselämään.

Kannattaa kommentoida niin, että pystyt myöhemminkin seisomaan sanojesi takana, eikä sinun tarvitse esimerkiksi hävetä omaa ilkeää käytöstäsi. On hyvä pitää mielessä, että vaikka ryhmä olisi rajattu ja salainen, sielläkin käydystä keskustelusta voi joku ottaa kuva-kaappauksen ja julkaista sen laajemmalle yleisölle.

Sosiaalisessa mediassa haastattelusi kommenttien sävy riippuu mediasta, aiheesta ja haastattelun osapuolista. Ilkeä kommentointi voi joutua siitä, että kommentoija kokee, että haastateltu saa etua, johon kommentoija ei ole oikeutettu, esimerkiksi asumistukea, toimeentulotukea tai vaikeavammaisten kuljetuspalveluita.

Jos haastattelusi on saanut ilkeän kommentin, mieti onko kyse tietoisesti ärsyttävästä trollista. Kommentoija saattaa haluta tahallaan provosoida. Ilkeä kommentoija saattaa ymmärtää haastattelusi väärin, halua loukata purkaakseen omaa pa-haa oloaan tai kirjoittaa tökeröön kirjoitustyyliin ymmärtämättä loukkaavaa sävyä. Ilkeys ja epäoikeudenmukaisuus satuttavat aina, ja paha mielesi on oikeutettua. Jos asia jää vaivaamaan sinua, keskustele siitä jonkun läheisen kanssa.

Huomioi ja muista erityisesti hyvä, rakentava palaute ja kunnioita toisten mielipiteitä, jos ne on ilmaistu asialliseen sävyyn.

Jos haluat vastata ilkeään kommenttiin pyydä ystävääsi lukemaan ja antamaan palautetta vastauksestasi ennen sen julkaisemista. Käykö vastauksestasi ilmi se, mitä haluat sanoa ja onko sen sävy hillitty, asiallinen, rakentava ja ystävällinen. Voit myös halutessasi kertoa suoraan, että kommentti satutti sinua ja tuntui ikävältä tai epäreilulta. Tarkenna mikä osa kommenttia tuntui pahalta, esimerkiksi ivallinen tai vähättelevä sävy, haukkumasanat jne.

Sinulla on oikeus olla jämäkkä ja puolustaa itseäsi. Kenenkään ei tarvitse niellä ilkeyksiä. Lopuksi voit halutessasi kiittää kommentoijaa osallistumisesta keskusteluun ja toivottaa hyvää jatkoa. Ystävällisyys jättää sinusta hyvän kuvan hänelle ja muille lukijoille. Myös oma miele-si jää paremmaksi, kun et ”alennu” kommentoijan tasolle.

ANONYYMINÄ PYSYTTELEVÄN HENKILÖN KOKEMUS:

” Oman pienituloisuuteni taustalla on syitä, joiden avaamisessa joutuisin kertoamaan paljon muun muassa omasta ja läheisteni terveydentilasta. Menisin alueelle, jossa on oltava todella

tarkkana yksityisyyden suojan kanssa. Lapseni ei halua, että perheemme asioista puhutaan julkisuudessa. Hän pelkää leimautumista koulussa ja kavereiden keskuudessa.

Jos taas jättäisin olennaisia asioita kertomatta, saisin ehkä osakseni ihmettelyä ja moralisointia – tilannettani ei ymmärrettäisi ilman

kaikkia faktoja. Mietin myös, miten asiat vaikuttaisivat esimerkiksi työnsaantiin. Ja sitäkin mietin, miten ulostulo pienituloisena erityislapsen vanhempana voisi vaikuttaa siihen, miten viranomaiset voisivat nähdä minut vanhempana.

Kuitenkin haluaisin ulostuloillani vaikuttaa muun muassa palvelu-

järjestelmään. Olin aina luottanut siihen, mutta "uskoni" on horjunut vakavasti viimeisten vuosien aikana.

Esimerkiksi konkreettista apua on hyvin vähän saatavilla perheen arkeen ja arkipäiviin. Toisaalta apua on saatettu tarjota asioihin, joihin emme sitä tarvitseet, kuten viikonloppuihin ja loma-aikoihin."

4

Check-lista

Katso ensin “ohjeet median kanssa toimimiseen” -luku ja pohdi kutakin kohtaa sekä valmiuksiasi, ennen kuin suostut haastatteltuun. Tässä on lyhyt muistilista ohjeista.

1. Muista, että sinulla on oikeus saada harkinta-aikaa ja miettiä, suostutko haastatteluun. Joskus ratkaisu on pakko tehdä heti! Ehkä silloin kannattaa kieltäytyä suoralta kädeltä, jos yhtään epäröi.
2. Punnitse onko sinulla tarpeeksi aikaa valmistautumiseen.
3. Puhu aiheesta lähipiirisi kanssa. Voit etsiä tukea asiallesi ja itsellesi lähipiiriltäsi, ystäviltäsi, alan järjestöiltä tai ammattilaisilta.
4. Selvitä, mihin mediaan juttu tulee ja missä muodossa. Selvitä, julkaisetaanko juttu tai tallenne myös sähköisessä mediassa tai sosiaalisessa mediassa. Verkossa julkaistavien juttujen yhteydessä on usein vapaa kommentointi mahdollisuus. Jos haastattelusi julkaistaan verkossa, tarkista moderoidaanko tai valvotaanko kommenttiosiota julkaisijan puolesta.
5. Sovi pelisäännöistä toimittajan kanssa. Tarkista, mihin yhteyteen haastattelu tulee. Kysy, mikä on koko jutun aiheena tai näkökulmana ja mitä toimittaja haluaa jutulla kertoa.
6. Kysy toimittajalta, keitä muita juttuun haastatellaan tai keitä muita lähetykseen on tulossa keskustelemaan.
7. Mikä on viestisi? Ennen kun olet menossa haastatteluun, mieti mikä on se asia, jonka haluat kertoa ja tiivistä se yhteen lauseeseen – kirjoita tarvittaessa paperille.
8. Keskity sanottavaasi! Tilannetta voi harjoitella peilin edessä tai videomallalla esiintymistään. Kannattaa harjoitella ääneen puhumista ja tärkeimmän lauseen muistamista ulkoa. TV- tai radiohaastatteluja varten tämä on erityisen tärkeää.

9. Mieti, mitä haluat paljastaa elämästäsi? Mieti miten tuot kokemuksesi esille. Mitä olet valmis paljastamaan itsestäsi ja mitä et? Voit rajata yksityisyytesi jo etukäteen.
10. Yleensä toimittaja käyttää artikkelissa vain pienen osan haastattelun tiedoista. Joitakin asioita toimittaja saattaa kysyä taustoitusta varten, jotta hän ymmärtää tilannettasi paremmin.
11. Sinä olet asiantuntija omassa tarinassasi ja toimittaja on vastuussa jutun faktoista ja yleistiedosta.
12. Mieti missä haluat, että sinua haastatellaan, esimerkiksi kotona, työpaikalla vai jossain neutraalissa paikassa. Päätä esiinnytkö tunnistettavasti kuvassa vai pyydätkö toimittajaa käyttämään kuvituskuva.
13. Jos kyseessä on radio- tai TV-ohjelma, selvitä, onko lähetys suora vai nauhoitus.
14. Ole aito itsesi.
15. Pyydä toimittajalta tukea.
16. Sähköisessä mediassa käytä lyhyitä lauseita ja anna kuvaavia esimerkkejä. Perustele kantasi konkreettisesti.
17. Kun haastattelu on tehty ja saat haastattelun nähtäväksesi, tarkista että toimittaja on ymmärtänyt sanomisesi ja näkökulmasi oikein. Sinulla on oikeus korjata tekstiä, jossa sinua on siteerattu väärin.
18. Sovi, että voit tarkistaa jutun ennen sen julkaisua. Kysy milloin juttu julkaistaan ja mikä on viimeinen päivämäärä, jolloin saat jutun tarkistettavaksesi sekä mihin mennessä sinun pitää ilmoittaa korjaukset omiin sitaatteihisi.
19. Haastattelusta on myös aina oikeus kieltäytyä.

5

Tee se silti!

Sinun tarinasi koskettaa todennäköisesti monia ihmisiä ja auttaa ymmärtämään laajempia yhteiskunnallisia ilmiöitä. Samankaltaisessa elämäntilanteessa olevat ihmiset voivat tarinasi kautta kokea vertaistukea ja heidän yksinäisyyden tunteensa voivat vähentyä. Teettämässämme kyselyssä ilmeni, että myös haastattelun antanut tunsikin itsensä vähemmän yksinäiseksi julkaisun myötä, koska hän sai vertaistukea ja kannustusta.

Julkisuudessa esiintyminen vaatii uskallusta. Tarinoilla on voimakas vaikutus ihmisiin. Köyhyyden kokemuksista voivat kertoa vain ihmiset, joilla on niistä omakohtainen kokemus. Taloustieteilijät tai ministerit voivat kertoa tilastoista ja luvuista, mutta sinä voit kertoa, mitä on elää köyhyydessä. Sinun tarinasi on tärkeä ja yhtä arvokas kuin muidenkin, jotka antavat haastatteluja.

Kyselyssämme ilmeni, että köyhyyskeskusteluun toivottiin lisää

juttuja, jotka koskevat rahavaikeuksia, etuuksien tasoa, lainsäädäntöä, sairauden- ja terveydenhuoltoa sekä asumista ja asunnottomuutta.

Haastatteluja kannattaa antaa, jotta köyhyysasiat tulevat näkyviin ja herättävät keskustelua. Mitä enemmän kertojia on, sitä enemmän tarinat vaikuttavat ihmisiin ja yhteiskuntaan. Sinun kokemuksesi on arvokas ja sinulla on erityistä asiantuntemusta. Nykyinen yhteiskuntajärjestys ei palvele meitä kaikkia. Me haluamme muuttaa sen.

Köyhyyden vähentäminen on meidän kaikkien tehtävä. Köyhät ovat köyhyyden erikoisasiantuntijoita!

Varmista että sinulla on tukijoita, joiden kanssa voit keskustella julkisuuden mahdollisista vaikutuksista elämääsi ja saat tarvittaessa tukea. Nimimerkillä esiintyminen on vaihtoehto, jota voit ehdottaa toimittajalle. Toimittajilta ja köyhyyttä kokeneilta saamamme palautteen mukaan, omalla nimellä ja kasvoilla tehty haastattelu on kuitenkin vaikuttavampi. Etsi tukea järjestöiltä, kuten Euroopan köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto, EAPN-Finiltä tai Kuka kuuntelee köyhää? -verkostolta. Tärkeää tukea voit saada muistakin järjestöistä, joissa olet jo mukana. Tule mukaan vaikuttamaan!

”

Toimittajilla on suuri kunnioitus ihmisiä kohtaan, jotka kertovat omasta elämästään.”

RIITTA PIHLAJAMÄKI
päällikkö, Ajankohtaistoimitus, Yle

6

Köyhä mediassa ja julkisuudessa -kyselyn tulokset

Kuka kuuntelee köyhää -verkosto teki Köyhä mediassa -opasta varten kaksi Webropol-kyselyä keväällä 2018. Tavoitteena oli kerätä köyhyyttä kokeneiden mielipiteitä ja ajatuksia siitä, kuinka köyhyyttä käsitellään mediassa sekä heidän kokemuksiaan mediassa esiintymisestä.

Kyselyihin saatiin 146 vastausta. Vastaajista 98 prosenttia oli itse kokenut köyhyyttä. Omakohtaista kokemusta köyhyydestä puhumisesta julkisuudessa oli 21 prosentilla vastaajista.

Vastaajiksi valikoitui enimmäkseen keski-ikäisiä naisia. Enintään 30-vuotiaita oli 3 prosenttia, 31–40-vuotiaita 23 prosenttia, 41–50-vuotiaita 30 prosenttia ja yli 51-vuotiaita 44 prosenttia. Naisia vastaajista oli 78 prosenttia. Etelä-Suomessa asui hieman yli puolet vastaajista, 56 prosenttia.

Toiveena lisää köyhyyden käsittelyä

Vastanneista 99 prosenttia katsoi, että köyhyyden olisi tärkeää olla esillä mediassa. Lähes kaikki, 95 prosenttia, oli sitä mieltä, ettei köyhyyttä ja siihen liittyviä epäkohtia nosteta julkisuudessa riittävästi esiin.

Miksi köyhyyttä sitten pitäisi käsitellä? Näin kysymykseen vastattiin:

”Siitä pitää tehdä näkyvää, jotta sille oikeasti tehdään jotain”

”Jotta parempaa yhteiskuntaa kaikkien kannalta voidaan rakentaa.”

Useampi vastaaja korosti sen kerromista, missä tilassa hyvinvointivaltiomme oikeasti on. Vastaajien mielestä on tärkeää muistuttaa, ettei köyhyys ole jotain kaukaista, ”muita” koskevaa; köyhät eivät ole ”olioita vieraista maailmoista” vaan köyhyys voi kohdata ketä tahansa.

”Työttömyys, sairaudet, avioero tms. ovat asioita, jotka voivat sattua niin it-johdajalle kuin ojankaivajallekin.”

”Tavallisen työssäkäyvän on myös hyvä tietää mitä yhteiskunnassa tapahtuu.”

Enemmistö pettynyt köyhyyden käsittelyyn

Köyhyyden käsittely mediassa ei tyydytä vastaajia: 86 prosenttia oli pettynyt tai vihastunut median tapaan käsitellä köyhyyttä. Kyselyssä

nousi esiin seuraavia näkemyksiä perinteisen median köyhyyskeskustelusta:

”Vallitseva politiikka lisää eriarvoisuutta, ja sitä myötäilevät jutut saavat enemmän palstatilaa.”

”Sosiaalinen etäisyys, kuilu, ymmärryksen puute. Kyvyttömyys kertoa pienituloisuuteen johtavista syistä (matalapalkka-alat, asumisen kalleus, työttömyys, koulutusmahdollisuuksien puute, eläkeläisköyhyys).”

”Köyhyys esitetään perheiden ja yksilöiden tragediana, yhteiskunnallinen ulottuvuus on hyvin pinnallinen. Useimmin politiikka ja köyhyys yhdistetään talouden leikkausuutisissa mainintana tai tilastoina.”

”Köyhistä puhutaan yhtenä suurena massana ja aivan kuin he eivät edes kuuluisi tähän yhteiskuntaan – vaan olisivat jotain olioita vieraista maailmoista.”

”Köyhyysaiheita vähätellään, väristellään, mitätöidään ja köyhän ihmisarvo riisutaan.”

Joukossa oli myös median köyhyyden käsittelyyn tyytyväisiä vastaajia:

”Köyhyydestä keskustelu on monipuolista, asiallista ja köyhää puolustavaa.”

”Onneksi asiaan on kiinnitetty huomiota yhä enemmän ja asiallisemmin.”

KUVA: JOUKO VATANEN

Asenne ei aina ole kohdallaan

Vastausten perusteella median olisi hyvä tarkastella kriittisesti asennoitumistaan köyhiin ihmisiin. Useammassa vastauksessa todetaan, että heitä lähestytään mediassa ylhäältä alaspäin, halutaan neuvoa, ollaan ylimielisiä, vähätellään kykyä ajatella ja toimia fiksusti.

”Kun köyhyydestä kerrotaan vaikkapa esittelemällä joku ns. köyhä esim. jossain ohjelmassa tai artikkelissa, siitä syntyvä keskustelu on aika hedelmätöntä, sanotaan esimerkiksi mistä köyhän pitäisi säästää tai miten köyhän pitäisi elää – otetaan siis ylenkatsova asenne. Tämä sama asenne on myös valtaapitävillä tahoilla julkisessa keskustelussa.”

”Siinä köyhyyttä tarkastellaan ulkopuolelta ja jutut on selvästi kirjoitettu keskiluokkaiselle yleisölle. Myös haastateltujen köyhien kautta köyhyyttä esitellään keskiluokkaiselle yleisölle.”

”Köyhä – siis objekti jota kuvataan, ei haastatella tasavertaisena vaikka niin annetaan ymmärtää.”

”Köyhät eivät juuri ole keskusteluissa mukana. Jos ovat, heidät on alistettu alkoholismiin tai mielenterveysongelmien uhreiksi, joita varakkaat ja terveet (nämä ovat myös synonyymejä) opastavat ja aktivoivat.”

Köyhyys on muutakin kuin leipäjonoja

Vastajaat kaipaavat köyhyyden laajempaa käsittelyä. Leipäjonoista puhutaan paljon, mutta terveydenhuollon ja sairastamisen vaikutuksia köyhyyteen pitäisi käsitellä enemmän.

”Leipäjonoista puhutaan, mutta melko pinnallisesti. Vanhusten, vammaisten, pitkäaikaissairaiden ja omaishoitajien köyhyydestä ei paljonkaan puhuta.”

”Puhutaan vain isompien kaupunkien leipäjonoista, köyhyyttä on maaseudullakin eikä täällä saamista ruoka-apuja.”

”Media on ehkä nostanut esille liikaa sosiaaliturvalla ”ratsastajia”, ihmisiä, jotka käyttävät hyväksi nykyistä sosiaaliturvaa. Mediassa olisi tärkeää huomioida eri näkökulmat ja köyhyys ilmiönä. Syy-seuraussuhteet ja kokonaisuus. Kunnioittava keskustelu ja ymmärryskyvyn lisääminen olisi tärkeää.”

Vastajaat haluaisivat tutkimustuloksia ja köyhyyteen johtaneiden syiden avaamista sekä kuvauksia köyhyyden monimuotoisuudesta. He kaipaavat myös juttuja, jotka käsittele-

vät ratkaisuja köyhyyteen – niin yksilöllisiä kuin yhteiskunnallisia. Yksi vastaaja on harmissaan siitä, että ongelmat ja ratkaisut esitellään tavallisesti erikseen.

”Olisi myös kiva lukea, miten jotkut ovat nousseet köyhyydestä, miten ovat parantaneet omia mahdollisuuksiaan.”

Eroja sosiaalisen- ja perinteisen median välillä?

Vastajilta kysyttiin erikseen köyhyyden käsittelystä sosiaalisessa ja perinteisessä mediassa. Vastaukset näihin kysymyksiin eivät juuri eroa toisistaan.

Yksi vastaaja on sitä mieltä, että todellisuus tulee enemmän esiin sosiaalisessa mediassa: realistisemmin ja omalla kokemuksella. Toinen taas katsoo, että some on köyhyyskeskusteluun riskikanava, koska siellä keskustelu tuppaa rönsyilemään pois itse asiasta.

Vastauksista käy ilmi, että somekeskustelu on polarisoitunutta eivätkä ääripäät kohtaakaan toisiaan. Se on usein kinaamista ilman dialogia tai samanmielisten hymähtelyä.

”Keskustelut ovat usein surullista luettavaa ja kertovat kotimaamme arvomaailman koventumisesta.”

Kunnioittava kohtelu ja vastakaiku rohkaisivat puhumaan

Vastajien mielestä omista köyhyyskokemuksista on helpointa kertoa

artikkeleissa nimimerkillä. Seuraavaksi helpointa kertominen on sosiaalisessa mediassa ja ajankohtaisohjelmissa.

Yleinen ilmapiiri on vastaajien mielestä tuomitseva ja köyhää syylistävä, siksi haastattelun antaminen nimettömänä koettiin turvallisimmaksi.

Syylistävää mediapuhetta ylläpitävät vastaajien mielestä hallituksen ja poliitikkojen julkilausumat sekä harjoitettu sosiaali-, terveys- ja työllistämispolitiikka.

Vastaajilta kysyttiin, mikä heitä rohkaisisi kertomaan köyhydestään avoimemmin mediassa.

”Tieto siitä, että kohdellaan kunnioittavasti ja arvostavasti eikä avoimuudesta aiheutuisi ongelmia tai vihan kohteeksi joutumista.”

”Vertaistuki ja valmentautuminen mediataitoihin: some-tekstit, lehti-/verkkojulkaisujen haastattelut, TV-haastattelut, paneelikeskustelut.”

”Se, että kokisi saavansa vastakaikua ei-köyhiltä, poliitikoilta ja asiantuntijoilta sekä päättäjiltä.”

Hyviä kokemuksia ja väärintulkintoja

Vastaajilla oli niin hyviä kuin huonoja kokemuksia yhteistyöstä median kanssa.

Kielteisiä kokemuksia olivat muun muassa sanomisten väärin tulkinta tai itselle tärkeän asian jättäminen pois haastattelusta.

Vastaajista 67 prosenttia oli kokenut jonkin aiheen tai näkökulman itselleen tärkeäksi, mutta se ei ollut toimittajalle tärkeä eikä noussut jutussa esiin.

Haastattelussa olleet tiesivät enimmäkseen ennen jutun julkaisua, mihin yhteyteen se tulee. Oman osuutensa jutusta oli saanut etukäteen tarkistaa ja korjata 52 prosenttia haastatelluista. Mediaan haastatelluista 34 prosenttia tunsi, että heidän sanomisiaan oli käytetty heitä itseään vastaan.

Pieni vähemmistö kokee häpeää jutun julkaisun jälkeen

Enemmistö mediassa esiintyneistä vastaajista, 62 prosenttia, ei ollut kokenut häpeää tai nöyryytystä jutun ulostulon jälkeen, vain 15 prosenttia oli niitä kokenut.

Enemmistö haastattelun antaneista ei ollut lipsahtanut puhumaan enemmän kuin oli etukäteen suunnitellut. Kysymykseen, “onko sinua pyydetty kertomaan asioistasi luottamuksellisesti ja saiko se sinut puhumaan enemmän kuin olisit halunnut”, 72 prosenttia vastasi ei.

Vastaajista 37 prosenttia oli kokenut olevansa ongelmansa kanssa yksin ennen antamaansa haastattelua, mutta julkisuudessa esiintymisen jälkeen tunne oli muuttunut.

Vastaajat halusivat köyhyyttä kokeneille ihmisille lisää vaikuttamisen keinoja.

Vertaistuella ja esimerkillä uskotaan olevan myönteisiä ja rohkaisevia vaikutuksia.

ANNA-STINA NYKÄNEN
toimittaja, Helsingin Sanomat:

” Olen joskus käynyt puhumassa Vamos-nuorille, jotka olivat mukana mainoskampanjassa, ennen julkisuuteen astumista. Mun tärkein muistutus oli, että jokaiseen kysymykseen ei ole mikään pakko vastata. Kaikkea ei tarvitse kertoa. Itse voi etukäteen mielessään määritellä rajat, mistä on valmis puhumaan. Kannattaa myös miettiä valmiiksi, mitä haluaa sanoa ja mitä voi toimittajalle antaa. Medialle ei voi rajoja määritellä. On helpompi miettiä etukäteen omat rajansa kuin oikaista, korjailla ja tarkistaa jälkikäteen. Kaikki mitä haastattelussa sanoo, voidaan julkaista, ihan kaikki. Siksi pitää miettiä etukäteen, mitä sanoo ja mitä ei. Julkisuus on mahdollisuus, se on tilaisuus tuoda esiin ajatuksia. Ei kannata pelätä niin paljon, että vain vastailee kysymyksiin. Kannattaa nähdä se mahdollisuutena kertoa toimittajalle ja sitä kautta lukijoille jotain.”

SANASTO

Blogi: verkkosivusto johon tehdyt aikajärjestyksessä olevat merkinnät ovat päiväkirjan omaisia, käsittelevät asiaa kirjoittajan/kirjoittajien näkökulmasta.

Blogisti: blogin kirjoittaja.

Dokumentaristi: dokumenttielokuvien tai -ohjelmien tekijä.

Erikoisasiantuntija: esimerkiksi köyhyyttä kokenut, joka antaa haastattelun, kertoo kokemuksistaan köyhyyteen liittyen, mutta hänellä ei ole kokemusasiantuntijan koulutusta.

Kokemusasiantuntija: köyhyyttä kokenut, joka on saanut kokemusasiantuntija-koulutuksen. Kiertää puhumassa kouluissa, järjestöissä. Antaa vertaistukea, kulkee rinnalla.

Köyhä: tässä julkaisussa puhutaan pääasiassa taloudellisesti niukoissa oloissa elävistä, varattomista tai vähävaraisista henkilöistä. Suomessa köyhyysriskiraja yhden hengen taloudelle oli vuonna 2016 noin 1 200 euroa kuukaudessa.

Media: Tiedotusväline. Sähköinen media kuten TV- ja radio. Printtimedia eli sanomalehti, aikakauslehti. Tiedotusvälineisiin kuuluvat myös sosiaalinen media esimerkiksi Facebook, Twitter. Lisäksi lehtitalot julkaisevat usein painetun lehden lisäksi sähköisessä muodossa näköispainoksen, jossa on juttujen perässä mahdollisuus keskustella jutuista ja niissä esiintyneistä henkilöistä ja asioista.

Moderointi: sosiaalisen median keskustelupalstan kommentoinnin valvonta ja ylläpito.

Perinteinen media: sanoma- ja aikakauslehdet sekä TV ja radio.

Provosoida, provo: tahallisesti provosoiva viesti esimerkiksi internetin keskustelupalstalla. Sellainen viesti, jolla haetaan toisen henkilön voimakasta reaktiota. Siihen ei yleensä kannata vastata, vaan jättää se huomiotta.

Some: sosiaalinen media, kuten Facebook, Twitter, Whatsapp ym.

Trolli: internetissä käytävää keskustelua tahallisesti häiritsevän viestin lähettäjä. Älä ruoki trollia eli älä vastaa viesteihin, jotka haastavat riitaa ja vievät keskustelua tarkoituksellisesti harhaan.

Toimittaja: sanomalehdentoimittaja, päätoimittaja, radio-, televisiotoimittaja ja kustannustoimittaja.

Tuottaja: henkilö joka vastaa radio-, televisio-ohjelman, elokuvan, musiikkiaänitteen tms. tuottamisesta ja taloudesta. Elokuvan, ohjelman tuottaja, levyn tuottaja. Eli henkilö joka on kokonaisvastuussa tuotannosta.

KIITOKSET

Eeva-Maria Grekula
Anna Järvinen
Jenna Karas
Taina Leino
Anna-Stina Nykänen
Riitta Pihlajamäki
Kimmo Saares
Eija Tynnilä

kahteen kyselyyn vastanneet
kuvia toimittaneet
Kunnioitavasti köyhyydestä -valintaraati 2018
Köyhä julkisuudessa -kuulemistilaisuuteen ja
Köyhä julkisuudessa -keskustelutilaisuuteen
osallistuneet

LÄHTEITÄ JA KIRJALLISUUTTA

- Adoptioperhe mediassa – 10 vinkkiä yhteistyöhön median kanssa, Adoptioperheet ry:
<https://docplayer.fi/4251440-Adoptioperhe-mediassa-kymmenen-vinkkia-yhteistyohon-median-kanssa.html> luettu 5.11.2018.
- Björkqvist Jeanette: Fattiga Ska inte ha husdjur, Journalisti 28.9.2018
<https://www.journalisti.fi/artikkelit/2018/11/fattiga-ska-inte-ha-husdjur/> luettu 31.10.2018.
- Eeva-Maria Grekula katkelma radiofeaturesta ”Runoja köyhyydestä”
Eeva-Maria Grekula 2017 ”Vuoden 38. päivä”
Journalisti lehti 5/2016
<https://www.journalisti.fi/artikkelit/2016/5/haastattelun-pelinsnt/> luettu 5.11.2018
- Julkisen sanan neuvoston periaatelausuma haastattelusta 1981
<http://www.jsn.fi/periaatelausumat/haastattelu-1981/> luettu 4.11.2018.
- Julkisen sanan neuvoston Journalistin ohjeet ja liite
https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/ luettu 4.11.2018.
- Karas, Jenna haastattelu lokakuu 2018, muistiinpanot Erja Saarisen hallussa.
Keskustelutilaisuuksien muistiot, Kuka kuuntelee köyhää -verkosto / Tuula Paasivirta kevät ja syksy 2018.
- Kielitoimiston sanakirja:
https://www.kotus.fi/sanakirjat/kielitoimiston_sanakirja luettu 5.11.2018.
- Kuinka viestiä mielenterveydestä ja sen häiriöistä? Työkälypakki toimittajille ja viestijöille
<https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveysseura/medialle/kuinka-vesti%C3%A4-mielenterveydest%C3%A4-ja-sen-h%C3%A4iri%C3%B6ist%C3%A4-ty%C3%B6kalupakki>.
Luettu 3.11.2018.
- Kunnioitavasti Köyhyydestä – Opas köyhyydestä kirjoittamiseen. Erja Saarinen (toim.)
EAPN-Fin 2017:
<http://www.eapn.fi/wp-content/uploads/2017%20%2011/Kunnioitavasti-köyhyydestä-opas-köyhyydestä-kirjoittamiseen.pdf> Luettu 3.11.2018.
- Köyhä mediassa -kyselyt 1–2 ja niiden raportit, Kuka kuuntelee köyhää -verkosto, kevät ja kesä 2018.
- Onko negatiiviseen kommenttiin pakko vastata? – Some-asiantuntija Katleena Kortesuon vinkit, Hanna-Mari Hoikkala, Yle 7.3.2017:
<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/03/07/onko-negatiiviseen-kommenttiin-pakko-vastata-some-asiantuntija-katleena> luettu 31.10.2018
<https://www.lily.fi/blogit/une-petite-life/ilkea-veemainen-kommentti-mita-vastaisin-10-vinkkia>
luettu 31.10.2018
- Paasivirta, Tuula Elämää vuodenkierrossa. 2006 Pilot-kustannus Oy.

KIRJATTU POSTI

Postipoika tiputti
pikkulappu vain.
Paljon vaivaa.

Anna juoksi
jonotti,
antoi lapun.

Täti kaivoi
nimmarin pyysi
ajokortti myös.

Anna kirjoitti
ojensi
sai takaisin.

Anna lähti
kadun ylitys
pääsi pihaan.

Anna avasi
hyväksytyt oli,
virasto ylitti itsensä.

*Tuula Paasivirran runo
byrokratian kohtaamisesta*

Köyhyys koskettaa Suomessa satojatuhansia ihmisiä eri syistä. Köyhyys ei ole hyväksi yhteiskunnalle eikä siinä eläville ihmisille. Sen vähentäminen ei onnistu ilman, että köyhyyttä kokevia ihmisiä kuullaan asiantuntijoina omassa asiassaan, myös mediassa. Julkisuuteen astuminen vaatii uskallusta ja sisältää riskejä. Niitä voi kuitenkin ehkäistä ennalta, kun tuntee median pelisäännöt, miettii omia valmiuksiaan ja hakee tukea. Tämä opas antaa köyhyyttä kokeneille ihmisille tietoa, vinkkejä ja tukea mediassa esiintymiseen. Kannustaa tekemään sen silti!

**[KUKA
KUUNTELEE
KÖYHÄÄ?]**

ISBN 978-952-6628-32-5 (painettu)
ISBN 978-952-6628-33-2 (verkkojulkaisu)